MINISTERIUM FÜR BILDUNG UND WISSENSCHAFT
DER UKRAINE
NATIONALE BOHDAN-CHMELNYTZKYJ-UNIVERSITÄT
TSCHERKASY
Lehrwissenschaftliches Institut für Fremdsprachen
Lehrstuhl für Deutsche Philologie
014 Lehramt (deutsche Sprache und Literatur)

Lehrstuhlleiterin
Owsienko Lessia Oleksandriwna
Dr. sc. philol.

_____
(Datum, Unterschrift)

QUALIFIKATIONSARBEIT

Master-Abschluss

DEUTSCHE PHYTONYME UNTER BERÜCKSICHTIGUNG DES KOGNITIV-ONOMASIOLOGISCHEN ASPEKTES

Studentin der Gruppe 85, Owertschenko, Sofija Witaliiwna _____
(Unterschrift)

Wissenschaftliche Betreuerin, Oberlehrerin, Dr. sc. philol., Strojkowa, Switlana Anatoliiwna _____
(Unterschrift)

Tscherkasy – 2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО
Навчально-науковий інститут іноземних мов
Кафедра німецької філології
Спеціальність 014 Середня освіта
(Німецька мова і література)

До захисту допускаю
завідувачка кафедри
Овсієнко Леся Олександрівна
(ініціали, прізвище)
_____
(дата, підпис)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
освітнього ступеня «магістр»

НІМЕЦЬКІ ФІТОНІМИ У КОГНІТИВНО-ОНОМАСІОЛОГІЧНОМУ АСПЕКТІ

Студентка групи 85, Оверченко Софія Віталіївна _____
(підпис)
Науковий керівник, канд. філол. наук., старший викладач, Стройкова Світлана Анатоліївна _____
(підпис)

Черкаси – 2023

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ 4
ВСТУП 5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МОТИВАЦІЇ НІМЕЦЬКИХ ФІТОНІМІВ 9
1.1 Німецька ботанічна номенклатура у ракурсі проблем сучасного термінознавства 9
1.2 Особливості побудови німецької ботанічної номенклатури 11
1.3 Методика когнітивно-ономасіологічного німецьких фітонімів 15
Висновки до розділу 1 20
РОЗДІЛ 2 22
ХАРАКТЕРИСТИКА ТИПІВ І РІЗНОВИДІВ МОТИВАЦІЇ НІМЕЦЬКИХ НОМЕНКЛАТУРНИХ НАЙМЕНУВАНЬ РОСЛИН 22
2.1 Пропозиційно-диктумна мотивація німецьких назв рослин 22
2.1.1 Гіперонімічний різновид 23
2.1.2 Предикатно-аргументний різновид 26
2.1.3 Асоціативно-метафорична мотивація 30
2.3. Змішана мотивація німецьких фітонімів 34
2.3.1 Пропозиційно-модусний різновид 34
2.3.2 Пропозиційно-асоціативний різновид 36
2. 4 Міфологемна мотивація німецьких назв рослин 37
Висновки до розділу 2 38
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ 41
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ 46
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ФАКТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ 50

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

МПК – ментально-психонетичний комплекс

ННР – номенклатурне найменування рослин

ОС – ономасіологічна структура

Adj – прикметник

Sub – іменник

Sub $_{(Komp)}$ – іменник -композит

ВСТУП

У кваліфікаційній роботі здійснено когнітивно-ономасіологічний аналіз фітонімів у німецькій мові з огляду на зв'язок їхніх ономасіологічних структур, семантики та концептуального підґрунтя.

На сучасному етапі розвитку лінгвістики найперспективнішими методами аналізу механізмів і способів відображення явищ навколишньої дійсності є когнітивна семантика (Дж.Лакофф, М. Джонсон) та когнітивна ономастика (О. Кубрякова, О. Селіванова).

Вивчення номенклатури рослин в науковій лінгвістичній літературі здійснено у різних аспектах. Загалом німецькі фітоніми та назви лікарських рослин зокрема було розглянуто у порівняльному ракурсі на матеріалі романських, германських та слов′янських мов (Н. І. Панасенко, Л. М. Усик); у когнітивно-ономасіологічному аспекті на матеріалі української мови (В. Калько) та на матеріалі кримсько-татарської мови (Н. Сейдаметова). Однак ботанічна номенклатура у сучасній німецькій мові ще не була предметом дослідження, особливо в обраному нами когнітивно-ономасіологічному аспекті, що підкреслює актуальність нашої роботи.

Актуальність обраної теми зумовлена загальною спрямованістю сучасних лінгвістичних досліджень на з’ясування мотивації німецьких найменувань рослин. Застосування когнітивно-ономасіологічного аналізу для дослідження німецьких фітонімів є актуальним, тому що дозволяє дослідити мотивацію назв рослин з огляду на культуру та етносвідомість народу.

Метою кваліфікаційної роботи є аналіз мотивації найменування рослин у німецькій мові на основі когнітивно-ономасіологічного аналізу.

Досягнення поставленої мети передбачає необхідність вирішення таких **завдань**:

– обґрунтувати теоретичні засади когнітивно-ономасіологічного аналізу німецьких номенклатурних найменувань рослин;

– описати типи ономасіологічних структур німецьких фітонімів;

– з'ясувати специфіку німецькомовної номенклатури рослин у термінологічній системі фітонімів;

– виокремити та охарактеризувати типи і різновиди мотивації німецьких номенклатурних найменувань рослин.

Об'єктом дослідження є номенклатура німецьких назв рослин.

Предмет дослідження становлять мотиваційні відношення, які показують творення ономасіологічних структур німецьких фітонімів на підставі фрагментів знань про позначене.

Матеріал дослідження складають 318 номенклатурних назв рослин, виокремлених шляхом суцільної вибірки з німецьких словників. Допоміжними засобами тлумачення та встановлення ознак рослин є спеціалізовані Інтернет-джерела та німецькомовні тлумачні словники.

Головним **методом** дослідження німецької номенклатури рослин є когнітивно-ономасіологічний аналіз, що дозволив визначити типи та різновиди мотивації німецьких фітонімів шляхом інтерпретації їхньої ономасіологічної структури та когнітивного моделювання структури знань про позначене. Для розкриття ономасіологічної структури використано методики морфемного, словотворчого, а також етимологічного аналізу. Компонентний аналіз застосовано для визначення видових ознак назв рослин у німецькій мові та встановлення їхніх характеристик.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що в роботі вперше визначено типи мотивації німецьких номенклатурних назв рослин; розкрито особливості мотивування німецьких фітонімів.

Теоретичне значення роботи полягає в подальшій розробці мотиваційних механізмів німецьких найменувань рослин у когнітивно-ономасіологічному аспекті, що є суттєвим внеском до когнітивної лінгвістики, а саме когнітивної ономасіології. З’ясування специфіки німецьких найменувань рослин може послужити для дослідження інших номенклатурних назв рослин у різних мовах.

Практичне значення кваліфікаційної роботи визначається можливістю використання її основних положень у теоретичному курсі лексикології. Також результати дослідження можуть бути використані при підготовці спецкурсів із когнітивної ономасіології, теорії номінації тощо.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Основні положення й результати дослідження висвітлені на трьох наукових конференціях: XXI Всеукраїнській науковій конференції молодих учених «Актуальні проблеми природничих і гуманітарних наук у дослідженнях молодих учених» (Черкаси, 2023 р.); І Всеукраїнській науково-практичній конференції « Міжособистісна комунікація та перекладознавство: сучасні перспективи розвитку» (Черкаси, 2023 р.); І Міжнародній науково-практичній конференції студентів та молодих учених «Наука в епоху соціокультурних змін: реалії та перспективи» (Дніпро, 2023 р.).

Публікації. Результати та основні положення дослідження висвітлено в двох тезах доповідей на конференціях. Загальний обсяг публікацій – 0,25 др. арк.

Обсяг та структура роботи. Магістерська робота складається із вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та списоку джерел фактичного матеріалу.

У **вступі** обгрунтовується актуальність теми кваліфікаційної роботи, характеризуються мета та завдання дослідження, встановлюються його об'єкт і предмет, визначаються новизна, теоретичне і практичне значення отриманих результатів.

У **першому розділі** «Теоретичні засади дослідження мотивації німецьких фітонімів» викладено основні положення щодо дискусійних проблем сучасного термінознавства, а також описані методи когнітивно-ономасіологічного аналізу німецьких номенклатурних назв рослин. Розглянуто поняття терміна, його тлумачення в контексті сучасної лінгвістики. Значну увагу приділено проблемам сучасного термінознавства. У процесі дослідження було виділено та описано основні методи та принципи,

на основі яких ґрунтуються увесь перебіг вивчення механізмів найменування німецьких назв рослин.

Другий розділ «Характеристика типів і різновидів мотивації німецьких номенклатурних найменувань рослин» присвячено визначенню типів і різновидів мотивації німецьких фітонімів, а також когнітивно-ономасіологічному аналізу обраних номенклатурних назв рослин.

У **загальних висновках** узагальнюються основні теоретичні положення і практичні результати магістерської роботи, окреслюються перспективи подальших досліджень за цією проблематикою.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МОТИВАЦІЇ НІМЕЦЬКИХ ФІТОНІМІВ

1.1 Німецька ботанічна номенклатура у ракурсі проблем сучасного термінознавства

Попри свою вікову історію чимало питань термінознавства є дискусійними. Важливим у дослідженні термінології є її основне поняття – термін.

Як зазначає О. О. Селіванова, «термін» кваліфікується як слово чи сполука, що позначає поняття спеціальної сфери спілкування в науці, виробництві, техніці, мистецтві, в конкретній галузі знань чи людської діяльності» [27].

Український термінознавець Т. Р. Кияк зауважує, що терміну «притаманна ознака дефінітивності, тобто кожен термін зіставляється з чітким окремим визначенням, що орієнтує на відповідне поняття» [4, с. 12].

Німецький лінгвіст Т. Левандовський позначає термін як поняття або компонентний вираз, значення чи вживання якого чітко визначене [41].

Українська дослідниця Л. О. Симоненко підкреслює, що однією з основних ознак терміна є «тенденція до однозначності в межах […] термінології певної галузі знань» [29].

Ще однією ознакою терміна є однозначність або тенденція однозначності. Д. С. Лотте вважає, що «термін слід використовувати в межах терміносистеми, яка вміщує його лише з одним значенням, оскільки семантика кожного терміна пов’язана з семантикою інших термінів» [15, с. 15]. Проте на практиці це не завжди реалізується.

Однозначність терміна є вимогою, а не ознакою термінів, у зв'язку з цим відбувається найточніший вибір термінопозначення, що зберігає терміносистему та сприяє її розвитку (2 с. 628).

Проте для багатьох мовознавців системність термінології пов'язана не лише із системністю відповідної галузі, а й із системністю мови загалом, оскільки термінологічна система є невід'ємною частиною мовної системи. За словами О. О. Селіванової, «терміносистема хоч і включена до відповідної мовної системи, але не подібна до неї за загальними принципами побудови (у терміносистемі відсутні фонетична, морфологічна, синтаксична специфіка й особливі семантичні процеси)» [2, с. 666].

У німецькій термінології дослідники проектують теорію терміна на мовну теорію для особливих потреб (О. Вюстер, Х. Галінський, Г. Будін та ін.). Вчені розглядають мову для спеціальних потреб як сегмент національної мови, що включає, крім термінології та номенклатури, найбільш характерні для мови звороти. [37, с. 63].

Поки що немає одностайної думки серед лінгвістів, щодо розмежувань понять термін та номен. Саме в мовознавчій літературі такі дослідники як А. А. Бурячок, М. В. Гримич, А. В. Ісаченко та інші використовували поняття термін. Д. Добрусинець у своїх наукових працях використовував поняття номен.

У мовознавстві поняття номена і номенклатури розглядаються поруч з поняттями термінології і терміна, які є частиною визначеної терміносистеми. Часто ботанічні одиниці порівнюють із термінами та знаходять спільні ознаки між ними (О. Моїсеєв, Б. Головін, Р. Кобрин) [3, с. 17-19; 16, с. 133].

Дослідниця М. Курушина стверджує, що наукова номенклатура включає в себе комплекс назв предметів у самостійній науковій галузі; це відносно закрита система стійких утворень, яка використовується обмеженою кількістю мовців; а наукові назви позбавлені емоційності та оцінності [13].

Також, влучно зазначає український термінолог Т. Р. Кияк, що норми в царині номенклатури насамперед мають установлювати фахівці науки й

техніки, а потім уже лінгвісти. Автор стверджує, що номен – це відносно довільний «ярлик» предмета, «прикріплений» представниками відповідної галузі знання, що не потребує «розкриття» або хоча б часткового тлумачення його у формі лексичного значення [11, с. 78]. До того ж, вчений робить припущення, що номенклатура належить до напівтермінів або професіоналізмів, звертаючи увагу на те, що професіоналізми, на відміну від номенклатурних одиниць, здебільшого можна трактувати [10].

Підсумовуючи, слід зазначити, що системність і точність є невід'ємними властивостями терміна, на відміну від таких ознак, як однозначність, стислість та милозвучність, які в термінологічних системах з'являються непослідовно.

Стосовно досліджуваного матеріалу та визначення терміну, ми обираємо робочу дифініцію терміна як «слова чи сполуки, що позначає поняття спеціальної сфери спілкування в науці, виробництві, техніці, мистецтві, у конкретній галузі знань чи людської діяльності»; складник лексичної підсистеми мови, що обслуговує цю сферу спілкування разом із загальновживаним лексиконом [28, с. 617].

1.2 Особливості побудови німецької ботанічної номенклатури

Накопичені знання про рослинний світ сприяє розширенню й уточненню зв'язків у системі, тобто формуванню номенклатури рослин. Спочатку свого існування ця номенклатура не відповідала вимогам наукової систематизації. Вона встановлюється на основі емпіричних спостережень, практичних потреб і національно-культурних концепціях. На лінгвістичному рівні номенклатура виступає сукупністю діалектних, а іноді й наддіалектних назв рослин, що дозволяє позначити її як народну ботанічну номенклатуру. [17].

Обсяг, склад та деталізованість такої номенклатури варіюються залежно від умов проживання етносу та структурних особливостей його мови. Однак універсальною частиною будь-якої народної ботанічної номенклатури є найменування рослин, названі за місцем їхнього зростання. Найменування за

ознакою місця – топологічна номінація – відбувається під впливом двох факторів: по-перше, особливостей ареалу проживання етносу, по-друге, етнокультурних уявлень про цей ареал. Одним із найбільш етнокультурно обумовлених способів топологічної номінації рослин є метонімічний перенесення «тварина – рослина».

У стародавніх письменників (Теофраста та Діоскорида) ми знаходимо, що перші спроби класифікувати рослини не були вагомими, оскільки царство рослин було організовано відповідно до їх ціннісних функцій (їх поживних та цілющих властивостей) для оцінки. Саме тому, поділ на групи відбувався, без жодного урахування морфологічної будови рослин. Такий погляд на проблему було описано у «Природній історії» Плінія, де були зібрані праці його попередників [42].

Засновником сучасної таксономії біології був шведський ботанік Карл фон Лінней. Він створив свою всеосяжну класифікацію рослин і тварин на основі праці «Systema naturae», опублікованої в 1735 році. У цій праці науковець описав і дав назви всім видам рослин, відомим на той час. На додаток до чіткої системи класифікації, Лінней створив єдину назву виду. До нього терміни часто були суперечливими і незрозумілими, а також існувало багато синонімів [43, с. 324].

Карл Лінней вперше запровадив у науку систему латинських подвійних назв живих організмів: бінарну номенклатуру. В описі нових видів живих організмів вона дозволила встановити якийсь порядок. Відповідно до вимоги номенклатури Карла Ліннея кожен описаний організм, спочатку називався родовою назвою, а потім видовою (6). Наприклад, *Crepis biennis* (Скереда дворічна), *Trollius europaeus* (Купальниця європейська), *Styrax officinalis* (Стиракс лікарський) (5).

Правила ботанічної номенклатури, що регулюють назви організмів, які традиційно розглядаються як рослини (включаючи гриби), регулюються документом, який до 2011 р. називався Міжнародним кодексом ботанічної номенклатури. Незважаючи на досить давнє визнання того, що гриби

становлять особливе царство органічного світу, традиція відносити їх у номенклатурному ставленні до рослин зберігалася. Однак у липні 2011 р. XVIII Міжнародний ботанічний конгрес прийняв рішення змінити назву кодексу на «Міжнародний кодекс номенклатури водоростей, грибів та рослин» (McNeill and Turland 2011) [42].

Ботанічна номенклатура була спочатку суто практичною, потім суто науковою. Ботанічна номенклатура — офіційна наукова назва рослини. Це пов'язано з таксономією, але має інше значення. Систематика рослин займається групуванням і класифікацією рослин. Також ботанічна номенклатура називає результати цього процесу. Кожна рослина має наукову назву, присвоєну відповідно до правил Міжнародного кодексу номенклатури водоростей, грибів і ботанічної номенклатури. У 1753 році Карл фон Лінне продемонстрував присвоєння «ботанічних назв» у своїй праці «Species Plantarum» [42].

Ботанічна номенклатура до 19-го століття створювала велику плутанину. Багато термінів застосовувалися без розбору до двох або більше рослин або до різних рослин у різних регіонах [42].

Про швидкість наукового «зростання» рослинних систем свідчить той факт, що «батько ботаніки» К. Геснер у праці «Plantarum Historia» назвав 800 відомих на той час видів рослин, а К. Боен , «систематик рослин» у 1596 р. «Phytorinax» інтродукував 6000 видів. У праці Р. Додунса (Нідерланди) детально описано і картографовано місцеві рослини, удосконалено класифікацію рослин, які розділені на 6 груп, двотомна «Historia generalis plantarum» Дж. Далечана (Франція) описує ботанічні відкриття, спостережені під час подорожі в Альпах; ще пізніше в роботі Ж. Боена (Ізраїль) ми зустріли в околицях, наприклад, зонтичні та садові рослини або пахучі, отруйні рослини [42].

Німецька ботанічна номенклатура має декілька особливостей, притаманних лише німецькій мові. Перша особливість – використання складних слів. Німецька мова має багату традицію поєднання слів для

формування складних іменників. Ця особливість відображається в ботанічній номенклатурі, де назви рослин часто складаються з декількох слів, поєднаних в одне, наприклад: *Alpen-Heckenrose* (Шипшина альпійська), *Alpenmohn* (Альпійський мак), *Bauernflieder* (Бузок), *Eichenblättrige Hortensie* (Гортензія дуболистна) (5).

Друга особливість – використання латинської мови в ботанічній номенклатурі. Латинська мова є мовою наукового найменування і вважається загальновизнаною в ботанічній номенклатурі. Однак німецька мова має багату історію використання латинської мови в науковому дискурсі, наприклад: *Anemone* (Анемона), *Platycodon* (Широкодзвоник), *Berberis* (Барбарис), *Juncus* (Ситник розлогий), *Wisteria* (Гліцинія) (5).

Третя особливість – використання регіональних назв. Оскільки в Німеччині існує різноманітна флора, різні регіони країни використовують власні імена для позначення рослин. Ці регіональні назви часто включаються до німецької ботанічної номенклатури, що призводить до збагачення та розширення системи назв рослин, наприклад: *«Himmöbrondstingl»* - *Königskerze* (Коров'як), *«Foißbletzn»* - *Alpenampfer* (Щавель альпійський), *«Butternapfei»* - *Trollblume* (Жовтець), *«Guggukas und Gugguklee»* - *Wald-Sauerklee* (Щавель заячий), *«Giggarigi»* - *Taglichtnelke* (Смілка червона) (12).

За номінативним статусом німецькі номенклатурні назви рослин представлені непохідними одиницями, дериватами, композитами та складеними найменуваннями.

Деякі назви рослин мотивовані лексично й утворилися внаслідок розширення семантики лексем, а отже, є непохідними [31]. Наприклад, сюди можна віднести назви латинського походження: Absinthium absinthium (Полин гіркий), видова назва в перекладі означає «гіркий, але цілющий засіб». Chamomilla (Ромашка) назва роду утворена від грецького слова χαμαίμηλον, що означає «на землі, низький, маленький» (16).

Формальна деривація флороназв найчастіше здійснюється суфіксальним способом [7, с. 51]. Наприклад: *Sonnenrös**chen*** (Сонцецвіт), *Waldvög**lein*** (Булатка), *Weißbech**er*** (Чашечник) (9).

Складені фітоніми становлять собою синтаксичні конструкції, у яких на підставі підрядного з'язоку поєднують два чи більше повнозначних слова [23]: *Bürgers ahorn* (Клен тризубий), *Brennende Liebe* (Ліхніс халцедонський), *Rosmarin-Weide* (Верба розмаринолиста) (9).

Дослідження формальної та деривaційної структури німецьких ННР повинне бути доповнене когнітивно-ономасіологічним аналізом мотивації, який дозволяє вивчити когнітивне підгрунття механізмів творення цих номенклатурних назв.

1.3 Методика когнітивно-ономасіологічного аналізу німецьких фітонімів

Для визначення когнітивного підґрунтя мотивації німецьких назв рослин використано методику когнітивно-ономасіологічного дослідження, розроблену О. О. Селівановою. В основу методики покладено принцип двовекторного дослідження від ономасіологічної структури назв до структури знань про назви і навпаки [27, с. 120].

Вивчення мотивів, спроектованих на когнітивну структуру групової (етнічної) свідомості, дозволяє простежити особливості інтеріоризації світу певними етносами, віднайти механізми класифікації та концептуалізації емпіричного та внутрішнього рефлексивного досвіду, виявити базові стереотипи етносів, поглибити наші знання про символічні закономірності природної мови і зробити їх ресурсом для її збагачення та розвитку [26, с. 388].

Методика когнітивно - ономасіологічного аналізу має два етапи: інтерпретацію ономасіологічної структури та моделювання концептуальної структури знань про позначене за допомогою якої здійснюється вибір мотиваторів [27, с. 160].

Першим етапом у нашому дослідженні є інтерпретація ономасіологічної структури німецьких фітонімів, що передбачає встановлення ономасіологічної ознаки або ознак мотиваторів, ономасіологічного базису, який представлений словотворчою моделлю або граматичним статусом слова. О. О. Селіванова запропонувала розширити поняття ономасіологічної структури шляхом введення мотиву та проектування ономасіологічної ознаки [28, с. 154].

Термін «ономасіологічна структура» було введено чеським лінгвістом М. Докулілом у 1962 році. Він зазначив, що це є поєднанням ономасіологічної ознаки й ономасіологічного базису [36, с. 138].

Тлумачення ономасіологічного базису є дискусійною проблемою, оскільки номінативні одиниці мають властивості як слів, так і словосполук. У випадку похідних слів основою є афікс. За відсутності ономасіологічної основи реконструкція ґрунтується на частиномовному статусі назви та класифікації словоформ. Для складних слів вона доповнюється характером понятійних зв'язків між ономасіологічними знаками. Тобто, граматична структура є ономасіологічною основою складних слів [28, с. 154-155].

У масиві досліджуваних нами німецьких фітонімів деривати представлені незначною кількістю. Здебільшого їхні ономасіологічні структури представлені локативом, кольором або запахом: наприклад, дериват *Duftveilchen* (auch Märzveilchen oder Wohlriechendes Veilchen genannt) іменник з ономасіологічним базисом -chen, який поєднується з іменником-мотиватором Duft у структурі знання про позначене (8).

Щодо композитів, то їхня ономасіологічна структура, окрім зазначених компонентів фіксує тип відношень між ономасіологічними ознаками в мотиваційній базі. Приміром, ономасіологічна структура композита *Sauerachdorn* містить в собі два мотиватори сенсорного підтипу.

Німецькі найменування рослин містять в собі когнітивну специфіку ономасіологічних ознак. Їх кількість у таких сполуках коливається від двох до чотирьох, де більше переважають двокомпонентні назви: *Christrose, Purpur-*

Weide, Serbische Fichte (8). Синтаксичні структури фітонімів-сполук побудовано за базовими моделями:

Sub1+ Sub2: *Zois-Glockenblume* («ist eine Pflanzenart der Gattung Glockenblumen (Campanula). Sie ist nach Carl Zois von Edelstein, dem Bruder von Sigmund Zois von Edelstein, benannt») (9). У цих моделях іменники можуть виступати композитами, що дає змогу збільшенню кількості біологічних ознак, а також композитні компоненти здебільшого є прізвищами людей, що відкрили цю рослину;

Sub1+ Sub2 $_{(Komp)}$: *Alpen-Heckenrose* («Die Alpen-Heckenrose blüht wie die meisten ihrer Familie zwischen Juni und August») (19);

Adj +Sub: *Grüner Kardamom* («ist eine Pflanzenart aus der Familie der Ingwergewächse (Zingiberaceae) als Teil der einkeimblättrigen Pflanzen») (15), *Wilder Wein* («auch als selbstwachsende Jungfernrebe bekannt, ist sie eine der langlebigsten und wohl bekanntesten Kletterpflanzen») (9). Ономасіологічні структури складених найменувань містять в собі дві: *Silberdistel* («ist eine Pflanzenart, die zur Gattung Carlina der Unterfamilie Carduoideae in der Familie Asteraceae gehört») та більше ономасіологічних ознак: *Blauroter Steinsame* («Der Blaurote Steinsame (Lithospermum purpurocaeruleum) aus der Familie der Raublattgewächse (Boraginaceae) war früher unter dem botanischen Namen Buglossoides purpurocaeruleum bekannt») (9).

Другим етапом когнітивно-ономасіологічного аналізу є моделювання структур знань про позначене та реконструкція мотиваційної бази, обраної для німецьких найменувань рослин. Як модель структури знань про позначене ми використаємо запропоновану О. О. Селівановою модель ментально-психонетичного комплексу (МПК), що має інформаційну структуру свідомості як цілісного психофункціонального континууму об’єднання пізнавальних функцій відчуттів, почуттів, мислення, інтуїції та трансценденції її колективного несвідомого [27, с. 245]. «МПК демонструє синергетичну системну природу свідомості, організованої шляхом взаємодії різних функціональних модулів зі знаковими, граматичними, прагматичними

ресурсами природної мови, що сприяє переведенню інформації різних типів у мовний формат» [27, с. 155]. Ядром цієї моделі є пропозиційний компонент, який утворюється з предикатно-аргументних структур різних типів кваліфікаційного рівня, рівня якості, кількості. Пропозиційна інформація інтегрована з іншими концептуальними доменами та метафоричними елементами, іноді з асоціативно-метафоричною інформацією, що ґрунтується на смислоутворенні знань на основі архетипів колективного несвідомого, а також з модусом, що містить оцінно-емотивний компонент, який співвідноситься з почуттями та емоціями [23, с. 156].

Пропозиційний компонент предметної схеми РОСЛИНА обмежений певними предикатами (місцем розташування), та іншими валентними термінами:

- суб’єкта як носія предикативної ознаки;
- об’єкта як компонента з предметним значенням, що підлягає впливу рослин;
- локатива, що варіюється від конкретного місця, регіону локалізації рослин, місця її розповсюдження;
- темпоратива, пов'язаного з часом активності цвітіння рослин.

Під час моделювання структури знань про позначене стосовно кожного номена рослини ми застосовуємо тлумачні словники, визначники та енциклопедії з описом рослин, що дає змогу реконструювати мотиваційну базу.

Асоціативно-метафорична частина МПК флори містить ознаки для різних концептуальних областей, а її фіксація базується на підході моделювання метафор, запропонованих основоположниками когнітивної семантики Дж. Лакоффом і Джонсом та їхніми послідовниками.

Модусний компонент пов’язаний із сферою мислення психопсихічного комплексу та являє собою раціоналістичну оцінку, яка пов’язана з психічними функціями відчуттів та почуттів для формування оцінок сенсорного та афективного (емоції) типу [27, с. 166].

Оцінка рослин грунтується на антиномії «прекрасний — потворний», «великий – малий».

Когнітивно-ономасіологічний аналіз дозволяє виявити, що під час творення номінативних одиниць застосовуються різні психічні механізми та когнітивні можливості свідомості, що призводить до кардинально нового погляду на диференціацію мотиваційних відношень у світлі нової інтерпретації мотивації О. О. Селіванової.

Дослідниця зазначає, що мотивація – це як «наскрізна лінгвопсихо-ментальна операція формування ономасіологічної структури на підставі вибору мотиватора (-ів) із мотиваційної бази структури знань про позначене у складній системі зв’язків різних пізнавальних функцій етносвідомості» [27, с. 160]. Саме такого погляду ми дотримуємося в нашому дослідженні.

У структурі знань про позначене, залежно від статусу мотиватора, ми виокремлюємо такі типи мотивації німецьких номенклатурних назв рослин:

– пропозиційний тип, що характеризується вибором ономасіологічних ознак найменувань із пропозиційних структур, у складі цього типу мотивації виокремлюємо гіперонімічний різновид;

– асоціативно-метафоричний тип, що є метафоричним за природою характеризується вибором мотиваторів метафоричного статусу на підставі аналогічних зв’язків з іншими концептуальними сферами етносвідомості;

– змішана мотивація, що зумовлена поєднанням в ономасіологічній структурі мотиваторів різного статусу фрагмента структури знань про позначене;

– міфологемна мотивація, що характеризується звертанням номінаторів саме до ірраціонального, оскільки вона ґрунтується на віруваннях, повір’ях, забобонах, наявних в етнос відомості.

Висновки до розділу 1

1. Одним з актуальних питань термінознавства є дефініція терміну, яка базується на нормативно визначеному, значеннєвому змісті та функціональному використанні. У нашому дослідженні термін розглядається як слово або словосполучення, що позначає поняття в спеціалізованій сфері спілкування в науці, виробництві, техніці, мистецтві, в певній сфері знань або людської діяльності; складова лексичної системи мови, що супроводжує цю сферу спілкування разом із загальновживаним лексиконом.
2. На противагу терміну номен виступає індивідуальним найменуванням конкретних об'єктів у спеціальних галузях, яке має описове пояснення та виконує основну денотативну функцію. Номен є частиною переліку найменувань, які включені в термінологічну систему і лексичну складову загального мовлення, яка використовується для опису певної сфери знань.
3. Для дослідження німецьких фітонімів використано когнітивно-ономасіологічний аналіз, розроблений О. О. Селівановою. Цей аналіз ґрунтується на інтегративній двовекторності дослідження, яка охоплює аналіз від слова до думки і від думки до слова, і включає два етапи: інтерпретацію ономасіологічної структури та відтворення мотиваційної основи у структурі знань про позначене. На першому етапі було розглянуто інтерпретацію ономасіологічної структури, залежно від номінативного статусу німецьких номенклатурних назв рослин, і на другому етапі здійснено моделювання структури знань про позначене та реконструкцію мотиваційної бази, що обрана для німецьких номенклатурних назв рослин. Німецькі фітоніми за своїм номінативним статусом поділяються на деривати, композити та складені найменування, при цьому композити і складені найменування складають основний обсяг німецької ботанічної номенклатури.

4. Ми розглядаємо мотивацію німецьких номенклатурних назв рослин як складну лінгвопсихоментальну операцію. Ця операція включає формування ономасіологічної структури на основі вибору мотиваторів із мотиваційної бази, яка визначається у складній системі зв’язків різних пізнавальних функцій етносвідомості (О.О. Селіванова).
5. Відповідно до статусу обраного мотиватором компонента МПК у масиві німецьких фітонімів виокремлюємо пропозиційно-диктумний, асоціативно-метафоричний, міфологемний та змішаний типи мотивації.
6. Матеріали розділу представлені у публікаціях автора роботи: [18; 20].

РОЗДІЛ 2

ХАРАКТЕРИСТИКА ТИПІВ І РІЗНОВИДІВ МОТИВАЦІЇ НІМЕЦЬКИХ НОМЕНКЛАТУРНИХ НАЙМЕНУВАНЬ РОСЛИН

2.1 Пропозиційно-диктумна мотивація німецьких назв рослин

Когнітивно-ономасіологічний аналіз дає можливість встановити той факт, що найбільш представленим у німецькій номенклатурі флори є пропозиційно-диктумний тип мотивації.

Таблиця 2.1

Тип мотивації	**Кількість найменувань**	**Відсоткове співвідношення**
Пропозиційно-диктумний	85	26%
Асоціативно-метафоричний	70	22%
Змішаний	156	50%
Міфологемний	7	2%
Усього	318	100%

Наведена таблиця демонструє відсоткове співвідношення німецьких назв рослин кожного типу мотивації у складі виконаної вибірки.

Як зазначає американський дослідник Дж. Лакофф, пропозиційний тип мотивації описується вибором ономасіологічних ознак найменувань із пропозиційних структур, у яких «не використовуються механізми уяви» [38, с. 177]. О. О. Селіванова постулює, що пропозиційний компонент у складі МПК

має відповідати об’єктивним критеріям та несуперечливій інформації, відтворюючи «об’єктивну семантичну константу» [27, с. 250].

Пропозиція залежить від людського досвіду і виступає несуперечливим аналогом, що позбавлений образності та фігуральності [24, с. 603]. О. О. Селіванова розглядає концепції пропозиції та виділяє її як «структуру репрезентації знань про певну ситуацію або подію» (2, с. 602).

Механізм пропозиційно-диктумної мотивації є метонімічним, оскільки при утворенні назв рослин мотиватори позначають за схожістю лише одну чи дві ознаки рослин, утворюючи позиційний зв’язок «частина – ціле», «дія – результат, об’єкт, місце» [8].

Пропозиції відрізняються одна від одної. Вони можуть мати класифікаційний статус, а отже передавати інформацію про родо-видові відношення, тому у пропозиційному компоненті МПК флори ми, слідом за О.О.Селівановою виокремлюємо такі рівні:

– родо-видових відношень;
– відношення між видами у цій родо-видовій таксономії;
– предикатно-аргументний, який вказує на ситуативне підґрунтя пропозиції;
– партитивний, що відображає співвідношення цілого і його частин;
– якості, що характеризує ознаки, властивості, риси об’єктів, явищ, процесів;
– кількості як показників розміру [26].

Отже, у складі пропозиційно-диктумної мотивації ми виокремлюємо предикатно-аргументний та гіперонімічний різновиди мотивації німецьких ННР.

2.1.1 Гіперонімічний різновид

Зазвичай гіперонімічний різновид мотивації відображається у словах, які мають змішане мотиваційне підґрунття, і визначаються вибором мотиваторів

із групи гіперонімів у мережі концептуальних ієрархічних зв'язків та структури пропозицій. Такі відношення є основними в упорядкуванні номенклатури фітонімів. М. П. Кочерган вважає, що гіперо-гіпонімічні відношення є найбільш фундаментальними парадигматичними відношеннями, з яких складається словниковий склад мови [12, с. 269].

Дж. Лайонз, визначаючи гіпер-гіпонімічні семантичні відношення головними факторами організації словникового складу мови, й вказує на те, що відношення виникають в результаті включення понять: гіперонім об'єднує декілька гіпонімів [14, с. 421]. За допомогою гіперонімічній організації суттєвим є те, що кожен вищий клас складається з меншої кількості одиниць із більшим обсягом знань. С. А. Жаботинська зазначає «у видової сутності до ознак роду додаються свої власні ознаки, що звужує екстенсіонал поняття. Якщо вид, у свою чергу, поділяється на підвиди, він може мислитися як рід» [6].

Класифікація фітонімів має ієрархічне розташування в системі з описом кожної рослини:

Schafgarben (Деревій)

категорія	назва
Abteilung	Samenpflanzen
Unterabteilung	Bedecktsamer
Klasse	Zweikeimblättrige
Ordnung	Asternartige
Familie	Korbblütler
Gattung	Schafgarben
Art	Gemeine Schafgarbe

За допомогою ієрархічної класифікації здійснюється побудова ботанічної терміносистеми, через протиставлення вищого нижчому, конкретного абстрактному. Існує ієрархічна послідовність, яка включає три рівні:

1) вищий – рівень категорійних понять.
2) базовий – рівень примарних понять.
3) нижчий – підпорядкований сенсорним поняттям [8].

У результаті такого підходу німецькі номенклатурні назви рослин можуть бути представлені як цілісна система, де окрема назва є частиною цілого та містить у собі менші складники:

1. вищий рівень *Pflanze*
2. базовий рівень *Hülsenfrüchtler*
3. вищий рівень *Goldregen*

Базовий рівень є основним в цій послідовності, в його межах структурується більша частина знань людини. Дж. Лакофф вважає, що фундаментальна роль базових категорій пояснюється сприйняттям (цілісне сприйняття форми), функцією (загальна система дій), комунікацією (найкоротші та найчастотніші нейтральні слова), організацією знань. Одиниці вищого рівня найлегше розпізнати на базовому рівні, тому на основі назв елементів цього рівня використовуються загальноприйняті назви [39, с. 47].

Гіперонімічний різновид мотивації німецьких іхтіонімів використовується для позначення виду та роду рослин поняття вищого класифікаційного рівня. Наприклад, порядок рослин *Nachtschattenartige* містить родину *Nachtschattengewächse* та види *Schwarzer Nachtschatten* (9) і *Bittersüßer Nachtschatten (9),* а до порядку Asternartige належить родина *Korbblütler* і види *Haferwurzel* та *Calenduleae*.

Ботанічна таксономія включає в себе велику кількість категорій назв фітонімів, тому для позначення базового рівня було обрано рівень роду (*Gattung*). Назва роду у більшості видових назв є основною. Вчені ботаніки найчастіше вживають саме назви порядку, родини та виду.

Щоб позначити вид рослини застосовують різні рівні класифікаційної ієрархії ботанічної номенклатури. Це притаманно саме для гіперонімічної мотивації, тобто на назві вищого класифікаційного рівня ґрунтується вибір назв для порядку, родини і роду. Приміром, назва порядку *Enzianartige*

спирається на назву виду *Gelber Enzian* (Тирлич жовтий) (1, с. 18). У німецькій мові рідко можна зустріти мотивацію найменувань видів рослин гіперонімом *Pflanze*, наприклад, *Seidenpflanze, Spinnenpflanze, Aschenpflanze* (3). Отже, назва порядку частіше застосовується для позначення усіх нижчих класифікаційних рівнів.

Гіперонімічний різновид мотивації відтворює особливість категорізації світу та зазвичай поєднується з предикатно-аргументним типом мотивації.

2.1.2 Предикатно-аргументний різновид

Предикатно-аргументний тип мотивації німецьких назв рослин характеризується вибором мотиватора, який відповідає різним елементам предикатно-актантних рамок чи предикатно-аргументних структур (2, с. 162). В основі цього типу лежить метонімія – мовний механізм, суть якого полягає в закономірному або випадковому перенесенні назви класу предметів або назви одного предмета на суміжний, органічно пов’язаним з ним [21, с. 120].

Метонімізація характерна для предикатно-аргументної селекції, оскільки метонімія діє не через подібність образів, а через реальну суміжність [22, с. 181].

Когнітивний механізм предикатно-аргументної мотивації зображує перетворення знака, що займає одну позицію (мотиватора), на іншу (мотиванта) на підставі встановлення звязків між ними та іншими можливими слотами [25, с. 81].

Предикат є центром предикатно-аргументної структури, що об’єднує всі інші компоненти. С. Д. Кандельсон стверджує, що дієслівний предикат це не просто лексичне значення. Предикат має «місця» або є «гнізда», які заповнюють речення словами, категорійні знаки котрих відповідають ознакам «гнізда» [9, с. 83]. Тому, серед досліджуваних мовних одиниць, можна зустріти назви рослин, де мотиватором виступає предикат. У більшості випадків функцію предиката виконує дієслово – компактна назва ситуації

і структури дійсності, яка неодмінно містить уявлення про учасників ситуації і важливу частину структури зазначеної діяльності. Когнітивно орієнтованою, найпридатнішою для завдань когнітивно-ономасіологічного аналізу і достатньо детальною є класифікація предикатів розроблена Ф. С. Бацевичем, оскільки лінгвіст розглядає первісне значення предикатів відповідно до аргументних місць [1, с. 122-123;23, с. 135].

До предикативного рівня належать грамінальні (від лат. gramina — рослина) предикати, що відображають усі фази і способи росту рослин, від зародження і до загибелі, які формують основні комунікативні розряди функціонально-ономасіологічного типу дієслівної дії [1, с. 257].

Наприклад, грамінальні предикати означають:

1) спосіб існування (абсолютний): *Kriechender Günsel* (Горлянка повзуча) (9), *Kriechender Hahnenfuß* (Жовтець повзучий) (9).
2) функціональні властивості: *Kratzdistel* (Осот), *Duftende Platterbse* (Чина запашна) (9).

Мотиватор-**локатив** є надзвичайно актуальним для німецької ботанічної номенклатури. «Виникнення локативності як мисленнєвої категорії зумовлено об’єктивною необхідністю: потребою відображати і позначати матеріальні об’єкти довкілля, орієнтуватися в просторі» [32, с. 242]. Диференціація видів рослин заснована на їх розповсюдженні, диференціації сторін світу, географічних регіонах, континентах, країнах і островах, місцях поширення. Тут ми виділяємо кілька груп.

До першої групи належать німецькі назви рослин, що мотивовані назвами сторін світу як місцями розповсюдження рослин: *Südseemyrte* («wächst natürlich ausschließlich in Neuseeland und Australien») (9).

Другу групу представлено локативом на позначення певного географічного регіону, де ростуть рослини: *Alpenbalsam* («kommt in Alpen sowie im Apennin vor») (9), *Andenpolster* («kommt in Chile und Argentinien vor, insbesondere auf Gebirgsebene in den Anden») (9).

Третю групу складають мотиватори, що мають локативний статус, на позначення країн: *Chinesischer Klebsame* («stammt aus den subtropischen Gebieten Chinas») (9), *Japanische Wollmispel* («wurde schon in Japan angepflanzt») (9).

До червертої групи відносимо назви островів, які обрані мотиваторами німецьких фітонімів: *Kanarische Dattelpalme* («stammt von den Kanarischen Inseln») (9).

П’яту групу утворюють назви безпосередньо місця поширення флори: *Sumpfdotterblume* («In der Natur findet man in Feuchtwiesen und Gräben») (9).

Наступним термом, вербалізованим в ОС німецьких фітонімів є **темпоратив**. Хоча час є сутністю, яка безпосередньо не сприймається (оскільки ми можемо сприймати лише результати його протікання), поняття часу є досить складним і розпливчастим. Час визначається як послідовність існування взаємозамінних явищ [34, с. 75]. Функція темпоратива відносно проста, оскільки постає прямо або опосередковано із спостережень за рослинами.

Темпоративний мотиватор в ономасіологічній структурі німецьких номенклатурних найменувань рослин пов’язаний в основному з часом появи чи цвітіння рослини, зокрема, порою року: *Sommerazalee* («blühen von Juni bis zum ersten Frost») (9), *Herbstzeitlose* («blühen von August bis Oktober») (9), *Frühlingsastern* («öffnen sich von Mai bis Juni») (9), або частиною доби: *Nachtjasmin* («Der Name kommt von seinem himmlischen Aroma, das sich besonders abends und nachts entfaltet») (9).

Квалітатививні мотиватори також представлені в німецькій ботанічній номенклатурі, які вказують на якісні характеристики рослин. Наприклад, колір: *Blaustrahlhafer* («Der Blaustrahlhafer besitzt silbrig-blaue Halme») (9), *Rotschleierfarn* («Die jungen Wedel des Rotschleierfarns haben eine für Farne außergewöhnliche Rotfärbung») (9), *Weisszunge* («Wie der Name schon verrät sind die Blüten dieser Pflanze strahlend weiß») (16).

Мотиватор-квантатив у свою чергу точно або ж приблизно передає кількісну характеристику будови рослин: *Dreiblatt-Windröschen* («Laubblätter sind als dreiblättriger Wirtel») (11), *Dreimasterblume* («Die Dreimasterblume blüht in auffälligen dreizähligen, radförmigen Blüten») (9).

Окрім цього, иокремлюємо мотиватори, що належать до зони модусу на позначення квалітативної оцінки. Більшість назв рослин пов'язані з ознаками зорового сприйняття, і колір є основною візуальною якістю. Активне використання квалітатива на позначення кольору пояснюється постійною якістю із якою існує той чи інший вид рослин [8]. Наприклад: *Blaukissen* (Обрієта) (9), *Blaustrahlhafer* (Вівсюнець вічнозелений) (9), *Rotschleierfarn* (Папороть осіння) (9).

Також часто в назвах німецьких фітонімів можна зустріти мотиватор **партитив**. О. О. Селіванова зазначає, що «партитив (від лат. parts-частина) – глибинний відмінок із значенням частини по відношенню до цілого (парціальності)» [28].

Партитивами у флорі виступають частини рослини: насіння, цвіт, лист, ягода, корінь. До цієї групи відносимо такі мотиватори-партитиви: *Blauroter Steinsame* (Егоніхон фіолетово-голубий), *Schaumblüte* (Тіарка), *Geissblatt* (Жимолость козолиста), *Schwarze Schwalbenwurz* (Ластівниця чорна), *Haferwurzel* (Козельці пореєвидні), *Johannisbeere* (Порічки), *Mammutblatt* (Гуннера рукавчата) (9).

Пропозиційно мотивовані німецькі ботанічні назви встановлюють конкретні мовні засоби концептуалізації флори Німеччини. Це відображено у виборі мотиваторів німецьких номенклатурних назв рослин із предикатно-аргументних структур, рівнів якості та кількості, партитивів та гіпо-гіперонімічних відношень.

2.1.3 Асоціативно-метафорична мотивація

Асоціативно-метафорична мотивація є метафоричною на відміну від пропозиційно-диктумної. Метафора є найкращим творчим засобом збагачення мови, виявом мовної економії та семіотичним правилом, що виявляється у використанні символів з одного концептуального поля для репрезентації іншого, схожого з ним або спорідненого в деяких аспектах. Загальною ідеєю цього методу є використання метафори, оскільки мотиватори зазначаються як назви рослин, що відносяться до реципієнтної сфери, і походять з інших донорських концептуальних сфер [8]. При метафоризації мотиватора в найменуваннях німецьких фітонімів використовуються вже наявні в мові знаки, проте ці знаки не належать до концептуальної ботанічної сфери. Ономасіологічні ознаки метафорично мотивованих німецьких фітонімів обрано з компонентів МПК, що сформувалися шляхом об'єднання ботанічної концептуальної сфери як реципієнтної з іншими сферами, які є донорськими і відправляють власні знакові ресурси з метою фігурального позначення рослин [27, с. 172].

Такий статус донорські концептуальні сфери отримують не випадково, адже використання їхніх знаків ґрунтується на асоціативних аналогіях зовнішніх ознак [27, с. 172].

З'ясування механізму метафоричного найменування є одним із дискусійних питань лінгвістики. Протягом століть метафора поступово перетворювалася з фігури мовлення, стилістичного прийому, заснованого на порівнянні, на спосіб мислення, засіб, що доповнює семіотичні ресурси мови, і засіб буття людини [28, с. 97].

Американські мовознавці Дж. Лакофф та М. Джонсон запропонували пояснення механізму метафори в межах когнітивного аспекту. Науковці стверджують, що метафора є повсякденною операцією мислення, що використовується для структурування навколишнього світу, керує інтелектом та поведінкою людини [40].

Відповідно до теорії американських дослідників, метафора є використанням знака однієї предметної сфери на позначення іншої. Тобто, предметна сфера, що постачає знаки, які переносяться на інші сфери називається «джерелом» (source domain). А от сфера з джерел стає «мішенню» (target domain) [35].

За основу донорської зони вважатимемо концептуальну сферу, що постачає знаки, які будуть переноситися до іншої. У свою чергу реципієнтна зона є сферою, яка запозичує знаки з джерела. Сфера джерела є більш зрозумілою та конкретною, і пов'язана з безпосереднім фізичним або просторово первинним досвідом [28, с. 328-329].

З позначенням форми пов'язана значна кількість метафоричних назв рослин у німецькій мові, утворених на основі зорових асоціацій. Такі найменування допомагають сформувати уявлення не лише про контури, обриси рослини чи її частин, а й про їх структурні властивості [8].

При розгляді різновидів асоціативно-метафоричної мотивації німецьких фітонімів ми керуємося концепцією метафоричних моделей Дж. Лакоффа і М. Джонсона і, слідом за О.О. Селівановою, виділяємо структурно-метафоричний, дифузно-метафоричний та гештальтний різновиди асоціативно-метафоричної мотивації німецьких іхтіонімів.

Структурно-метафоричний різновид, уособлює в собі уподібнення концептів на основі одного чи двох суміжних понять: Gelb-Frauenschuh (Зозулині черевички справжні) (3).

Дифузно-метафоричний, що орієнтується на дифузне поєднання асоціативних комплексів різних доменів на підставі аналогії: *Schleifenblume* (Іберійка) (9).

Гештальтний, відображає знаки інших концептів, заснованих на подібності зорових, слухових, одоративних, тактильних і смакових гештальтів (образів, уявлень, відчуттів тощо) [27, с. 164]: *Süssdolde* (Кервель іспанський) (8).

Донорськими зонами для найменувань лікарських рослин виступають

концептосфери НАТУРФАКТ, ТВАРИНА, ЛЮДИНА, АРТЕФАКТ.

Донорська зона НАТУРФАКТ реалізується у німецьких фітонімах через гештальтний різновид мотивації. До цієї зони частіше відносять назви рослин, де переважають концептуальні зони такі як – «небесні тіла», «погодні умови», «метали» тощо.

Порівняння з небесними світилами, виражається через позитивну естетичну оцінку. Наприклад, ознака рослини, яка є підставою для порівнянні з сонцем, яскраво-жовтий колір: *Sonnenröschen* (Сонцецвіт), *Sonnenbraut* (Геленіум) (9) мають гештальтний птип асоціативно-метафоричної мотивації. У свою чергу п’ятипелюсткові квіти рослин виступають підставою для порівняння із зірками: *Sternjasmin* (Трахелоспермум зірчастий жасмин), *Sternkugellauch* (Цибуля Христофа) (9).

Випадки асоціативно-метафоричної мотивації зафіксовано в німецьких фітонімах, в яких оцінне значення реалізується через зіставлення квітів рослини з атмосферними опадами: *Schneeglöckchen* (Підсніжник), *Schneebeere* (Сніжноягідник) (9).

Інша група натурфактів, що формує позитивну естетичну оцінку в області ознаки німецьких фітонімів – метали: *Silberdistel* (Дев'ятисил безстеблий), *Goldbartgras* (Жовтий індіанграс), *Goldkörbchen* (Золота зірка) (9). Реципієнтна зона — колір частин рослини, покладений в основу назви, тип мотивації в таких випадках — гештальтний.

Натурфакт вогонь, також фіксує естетичну оцінку та має гештальтний різновид мотивації: *Flammenblume* (Флокс), *Flammendes Käthchen* (Каланхое Блоссфельда), *Feuerahorn* (Клен гінала) (9).

Ще одна група фітонімів – продукти харчування: *Essigkolben* (Барбарис звичайний), *Honigbeere* (Малина звичайна) (9). Мотивація цих фітонімів опирається на позитивну смакову оцінку.

Донорська зона НАТУРФАКТ в основному базується на гештальтному різновиді мотивації, що містить в собі естетичні та сенсорні оцінки.

Зооморфізм є досить ефективним метафоричним принципом у породженні німецьких назв рослин [8]. Мотиватори донорської зони ТВАРИНА базуються на гештальтному різновиді, при цьому демонструють негативну оцінку [33]: *Flohkräuter* («Der Gattungsname Pulicaria leitet sich vom lateinischen pulex für Floh und -aria für betreffen, dies bezieht sich auf den Gebrauch der Pflanze als Floh-Repellent») (1), *Bocksdorn* («Er ist wie die meisten Nachtschattengewächse giftig») (10), *Ochsenzungen* («Alle Teile der Pflanze Anchusa officinalis wurden früher medizinisch genutzt, obwohl sie in großen Mengen hochgiftig sind») (9).

Концептуальна сфера ЛЮДИНА є донорською зоною німецьких номенклатурних назв рослин, що належать переважно до гештальтного типу мотивації та мають позитивну естетичну оцінку, адже порівнюється краса рослини з жінкою: *Frauenhaarfarn* (Папороть дельта дівочий) (9), *Frauenherz* (Діцента красива) (8), *Frauenfarn* (Безщитник жіночий) (9). У німецьких назвах рослин метафорично мотивовані компоненти *Bart-*, *Finger-*, *Bein-*, *Auge-* відповідають семантиці наявності у рослин схожості відповідних частин тіла: *Bartfaden* (Пенстемон) (9), *Fingerhirse* (Елевсіна коракана) (14), *Beinwell* (Живокіст) (9), *Augentrost* (Очанка) (17).

Ще одну групу фітонімів становлять мотиватори, які обирають з донорської зони АРТЕФАКТ, і мають гештальтний різновид асоціативно-метафоричної мотивації: *Mannsschild* (Переломник) (9), *Silberkerze* (Воронець) (9), *Salomonssiegel* (Купина запашна) (9). Мотиватори донорської зони АРТЕФАКТ, що позначають німецькі ННР, з огляду на один із принципів метафоризації – предметоцентризм, ґрунтується здебільшого на зовнішній подібності форми й будови рослини до рукотворних предметів навколишнього світу.

Отже, гештальтний тип мотивації німецьких номенклатурних назв рослин є найпродуктивнішим в усіх донорських зонах фітонімів.

2.3. Змішана мотивація німецьких фітонімів

Змішана мотивація німецьких фітонімів харектеризується вибором мотиваторів із різних фрагментів МПК [27, с. 175]. Цей тип мотивації показує, як одна ономасіологічна ознака обирається з предикатно-аргументної частини та відображає інформацію про фітоніми (розмір, форма листя, квітів чи плодів, час цвітіння чи плодоносіння, місце розповсюдження), а інша – з модусної чи асоціативно-метафоричної частини. Така двоякість у відображенні ономасіологічних ознак притаманна композитам там складеним назвам. На відміну від простих назв фітонімів, складені назви передають характеристики рослин більш конкретно і детально, та є менш багатозначними, тому складені назви часто можна зустріти в ботанічній номенклатурі. Враховуючи це, у складі змішаної мотивації ми виділяємо наступні різновиди німецьких фітонімів: пропозиційно-модусний та пропозиційно-асоціативний.

2.3.1 Пропозиційно-модусний різновид

Цей різновид мотивації поєднує в собі мотиватори пропозиційного та модусного статусу. О.О. Селіванова стверджує, що модус визначає обрання оцінки позначуваного мотиваційною базою та ґрунтується на різних пізнавальних функціях, таких як: сенсорних механізмах інтеріоризації світу, емоційному сприйнятті, мисленнєвій раціональній обробці [27, с. 484]. Мислення і пізнавальна діяльність людини не обмежуються відображенням дійсності. Середовище не просто відтворюється за допомогою символічних засобів, а залучає особистісну сферу мовця: реальність зовнішнього світу оцінюється, приймається або заперечується людиною [5, с. 8], оскільки людина не тільки пізнає світ, а й оцінює його для задоволення своїх потреб.

Раціональна оцінка утворюється як наслідок поєднання модусного компонента з мисленнєвою сферою МПК; у свою чергу поєднання модусу із

психічними функціями відчуттів та почуттів є початком для виокремлення сенсорного типу. За класифікацією Н. Д. Арутюнової, сенсорна оцінка виступає найбільш індивідуалізованим видом, що базується на процесах, які забезпечують пізнавальний контакт людини з об'єктивним світом [1, с. 76]. Як зазначає дослідниця, сенсорна оцінка є подібною до емоційної у термінах інших концепцій оцінки, в яких протиставлено раціональний та емоційний механізми оцінювання. Оцінками рослин номінаторами здебільшого виступають властивості рослин за шкалою «добре-погано», «корисно-шкідливо» [1, с. 45]. У цій класифікації оцінних значень сенсорна оцінка є найіндивідуалізованішим видом оцінок. Але в масиві номінативних одиниць мови мотиватори сенсорного типу ґрунтуються на стереотипних антиномія етносвідомості. Сенсорні процеси забезпечують найтісніший безпосередній когнітивний контакт людини з об'єктивним світом і є основою для подальшої розумової обробки та мовного вираження. Оцінки виводяться безпосередньо з відчуттів, які переживає людина, незалежно від волі чи самоконтролю [27, с. 166].

В ономасіологічній структурі німецьких складених найменувань фітонімів модусним компонентом є концептосфера ТВАРИНА: *Löwenmäuler* («Die Blüte des Löwenmäulchens besteht aus mehreren Einzelblüten, die an kurzen Stielen eng zusammenstehen, sodass sie einer Ähre oder Rispe ähneln. Bei leichtem Druck öffnet sich die Blüte wie ein kleiner Mund») (9), *Wolfsmilch* («Milchsaft, der für alle Wolfsmilcharten charakteristisch ist, ist giftig, reizt die Haut und kann allergische Reaktionen hervorrufen. Man sagt, Ephorbiau sei «gefährlich wie ein Wolf») (9), *Krebsschere* («Die Krebsschere verdankt ihren Namen ihren schwertförmigen, dreieckigen, nach vorne gerichteten und gezackten, bis zu 4 Zentimeter breiten Blättern, die an Krebsscheren erinnern») (9), *Hundszunge* («Die Echte oder Gewöhnliche Hundszunge, meist kurz nur Hundszunge genannt, ist ein Raublattgewächs (Boraginaceae), das seinen Namen von den charakteristischen zungenartigen Blättern erhalten hat») (10). Компоненти назв тварин, яскраво

виражають емоційне забарвлення і часто є символами чогось шкідливого або ж отруйного.

Сенсорний тип модусної мотивації містить в собі сенсорно-смакові оцінки, тому здебільшого є метонімічним [27, с. 166]. Зазвичай мотиватори пов'язані з такими типами оцінок:

– сенсорною (смак): *Pfefferminze* (Перцева м'ята), *Wasserpfeffer* (Гірчак перцевий), *Piment* (Перець гострий) (1).
– сенсорною (запах): *Rosmarin-Seidelbast* (Вовче лико запашне) (9).
– естетичною: *Rosenwaldmeister* (Хрестовник великий), *Sandglöckchen* (Агалик-трава) (9).

Отже, у німецьких фітонімах пропозиційно-модусного типу мотивації оцінка може бути зосереджена як у залежному складнику ономасіологічної структури, так і в ядерному компоненті композита.

2.3.2 Пропозиційно-асоціативний різновид

Пропозиційно-асоціативний тип змішаної мотивації властивий німецьким ННР, одну ономасіологічну ознаку яких обрано з диктуму пропозиції, а іншу – з асоціативно-метафоричної частини МПК. Ономасіологічна структура таких назв рослин формується за допомогою комбінації синтаксично несумісних компонентів, один з яких вжито в прямому значенні, а інший – у метафоричному, що потребує роз'яснення [30]. Залежно від місця фіксації пропозиційного складника в ономасіологічній структурі німецьких ННР ми виокремлюємо 5 моделей мотивації німецьких фітонімів:

– асоціативний компонент + гіперонім: *Schneeballstrauch* (Калина) (9).
– асоціативний компонент + квантитатив: *Kleiner Wiesenknopf* (Чорноголовник родовиковий) (10).
– асоціативний компонент + локатив: *Wilder Wein* (Виноград виноносний лісовий) (9).

– асоціативний компонент + суб’єкт: *Himmelsbambus* (Нандіна домашня) (4).
– асоціативний компонент + квалітатив + партитив: *Rote Spornblume* (Кентрантус червоний) (9).

Отже, в німецьких номенклатурних назвах рослин пропозиційно-асоціативний різновид змішаної мотивації реалізується через вибір мотиваційної ознаки пропозиційного та асоціативно-метафоричного статусів.

2. 4 Міфологемна мотивація німецьких назв рослин

Міфологемна мотивація німецьких фітонімів характеризується відношенням номінаторів більше до ірраціонального, до фіктивних ідей, що є сталими у свідомості людей. Тобто, цей тип мотивації має особливу природу, адже базується на повір’ях, міфах та забобонах [27, с. 203].

Міфологічні уявлення певного народу виражаються мовними етноміфологемами. Ці міфологеми часто виникають з архетипів колективного підсвідомого і мають зв'язок з психічними функціями інтуїції та трансценденції. У мові вони часто закріплені в культурно зумовлених виразах, таких як фразеологізми та назви різних культурних кодів, серед яких особливе місце займає ботанічна галузь. Конкретні рослини часто асоціюються з певними віруваннями, обрядами, легендами і переказами, тому вибір певних фітонімів може виражати значущу культурну інформацію [27, с. 205].

Міфологемна мотивація німецьких фітонімів часто має пропозиційний характер. Така пропозиція не є суперечливою та виражає неверифіковану думку. Наприклад, в основі німецького фітоніма *Elfenblumen* («der Name verleitet dazu, die Pflanze mit den zierlichen Blüten und dem zaghaften Blattaustrieb für empfindsam, heikel und anspruchsvoll zu halten»), етимологічно мотивований пропозицією *«Ельфові квіти»* є повір’я, що навесні витончені суцвіття горянки танцюють, як маленькі ельфи, на вітрі над ніжним пологом листя, що також відповідає назві. (9)

Інколи назви рослин походять від найменувань грецьких богів, наприклад, *Adonisröschen* («Adonis, der Sohn der Myrrha, wurde von Persephone aufgezogen und wuchs zu einem berückend schönen Jüngling heran. Aus Eifersucht wurde er von Ares zerfleischt») (13), згідно з грецькою міфологією, білі троянди проросли зі сліз Афродіти, коли вона плакала над мертвим сином, а червоний Горицвіт виріс з кожної краплі крові вмираючого Адоніса.

Міфологемні німецькі назви рослин можуть мати асоціативно-метафоричну природу мотивації. Так, німецьке найменування *Gottes-Gnadenkraut* («Der Name Gratiola wird von lateinisch Gratia «Gnade» abgeleitet, der Heilwirkung wegen, wie auch die deutsche Bezeichnung Gottesgnadenkraut»), походить від віри в те, що рослина має цілющі властивості та є даром Божим, тобто має обов'язково вилікувати (7).

Міфологемна мотивація німецьких фітонімів свідчить про важливий культурний та історичний контекст, який додає багатства і глибини розумінню природи та рослин у народній культурі.

Висновки до розділу 2

1. Когнітивно-ономасіологічний аналіз німецьких номенклатурних назв рослин уможливлює встановлення типології мотивації номенів рослин, що ґрунтується на виборі мотиватора з різних за статусом фрагментів структури знань про позначене. Залежно від статусу мотиватора в німецькій номенклатурі флори виокремлюємо пропозиційно-диктумний, асоціативно-метафоричний, змішаний та міфологемний типи мотивації фітонімів у сучасній німецькій мові. Кожен тип мотивації німецьких найменувань рослин має свої різновиди.
2. Матеріал дослідження дозволяє визначити пріоритет пропозиційно-диктумного типу мотивації у формуванні німецької системи номенів рослин. Пропозиційно-диктумній мотивації властивий вибір мотиваторів із пропозиційного ядра ментально-психонетичного

комплексу, що містить пропозиційні структури як різновид ідеалізованих когнітивних моделей. Відповідно до статусу мотиватора у складі пропозиції пропозиційно-диктумна мотивація представлена предикатно-аргументним та гіперонімічним різновидами.

3. Гіперонімічний різновид зумовлює використання в якості мотиватора видових назв рослин на позначення ієрархічно вищих розрядів номентклатурної класифікації назв порядку, родини, роду та виду рослин.
4. Предикатно-аргументний різновид пропозиційно-диктумної мотивації базується на виборі мотиватора із фрагмента відносно істинних, об'єктивних знань про рослини, вербалізованих у знаках із прямими значеннями. В ономасіологічних структурах німецьких назв рослин ці фрагменти представлені дієсловами на позначення способу існування. В ономасіологічній структурі пропозиційно мотивованих німецьких фітонімів використовуються мотиватори, що відповідають структурі знань предикатам, об'єктам, локативам, темпоративам.
5. Асоціативно-метафоричний тип мотивації, на противагу від пропозиційно-диктумного типу мотивацій, за загальним механізмом позначення структур знань про рослину у свідомості німецькомовної ботанічної наукової спільноти є метафоричним, тобто знаки різних предметних сфер використовуються як мотиватори ботанічної номенклатури. Метафоричний спосіб позначення є одним з найпродуктивніших в німецькій номенклатурі фітонімів. Метафорично мотивовані німецькі найменування рослин запозичують знакові резурси з головних донорських зон – НАТУРФАКТ, ТВАРИНА, ЛЮДИНА, АРТЕФАКТ.
6. Змішана мотивація німецьких номенклатурних назв рослин характеризується вибором мотиваторів, що мають різний статус у структурі знань про позначене. Зважаючи на це, виокремлюємо пропозиційно-модусний та пропозиційно-асоціативний різновиди

змішаної мотивації німецьких найменувань рослин. Пропозиційно-модусний різновид поєднує в собі мотиватори пропозиційного та модусного статусу. Пропозиційно-асоціативний різновид передбачає використання мотиваторів відповідних фрагментів структур знань про позначене.

7. Міфологемний тип мотивації ґрунтується на класифікаційному параметрі ірраціональної природи обраного мотиваційною базою фрагмента інформації про позначенею й звертається до ірраціонального, оскільки в його основі лежать вірування, легенди та забобони, наявні в етносвідомості німецькомовної наукової спіотноти.
8. Матеріали розділу представлені у публікаціях автора роботи: [19].

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Аналіз дискусійних питань термінознавства визначив базові положення нашої роботи. Передусім термінологію ми розглядаємо як сукупність термінів певної сфери знання, а терміносистему як упорядковану сукупність термінів із фіксованими відношеннями між ними. Термінологія формується з одиниць термінологічної номінації, що конструюються як сукупності термінів, які відповідають мовним, логічним та термінологічним вимогам.

Базовим поняттям термінознавства є термін. Причина такої великої кількості різних тлумачень терміна полягає в тому, що наявні дефініції невичерпно характеризують досліджуване явище, яке пояснюється. З іншого боку, термін є об'єктом не тільки термінознавства, а й багатьох наук, кожна з яких розглядає терміни в своєму аспекті. У нашому дослідженні під терміном ми розуміємо слово або сполуку, що позначає поняття сфери спілкування в науці, у певній галузі знань або в людській діяльності.

Термінологічній лексиці притаманна системність та неоднорідність. Одна її частина включає в себе вузько спеціальну лексику, а інша – лексику, яка наближує її до загальновживаної літературної мови.

За допомогою функціонального підходу відбувається розмежування термінів та номенів. Термін позначає спеціальне поняття, а номен є «етикеткою» конкретних предметів спеціальної сфери. У нашій роботі ми обираємо визначення номена як складника термінології й номенклатури, який позначає одиничні поняття фахової сфери, та має описову дифініцію.

Німецька ботанічна номенклатура входить до терміносистми й термінології, є системно організованою та співвідносною з ботанічними термінами. Особливість німецької ботанічної номенклатури є нявність розгалудженої й впорядкованої латинської номенклатури, найпоширенішої в науковій літературі.

Ботанічна номенклатура є ірархічною системою, тому найвищим рівнем категорії є царство «Рослина». У свою чергу класи рослин поділяються на

ряди, родини та види. Найнижчим рівнем є вид, найменування якого співвідноситься з конкретним зоровим образом.

При дослідженні мотиваційних механізмів, що залучені до творення німецьких номенклатурних назв рослин, нами було використано когнітивно-ономасіологічний аналіз, розроблений О. О. Селівановою, який дозволяє пізнати когнітивні механізми творення цих номенклатурних назв.

Інтерпретація ономасіологічної структури передбачає визначення номінативного статусу номенклатурних назв рослин (в номенклатурі наявні деревати, композити та складені найменування). Основний масив досліджуваного матеріалу становлять композити.

У досліджуваних нами німецьких найменувань рослин незначною кількістю представлені деривати. Їхні ономасіологічні структури можуть бути первинними та вторинними. Ономасіологічні структури композитів містять в собі два бо три компоненти. Базисом німецьких складених назв рослин є відповідна синтаксична структура, що поєднує певну кількість ономасіологічних ознак. Кількість ономасіологічних ознак у таких сполуках коливається від двох до трьох, де переважають двокомпонентні структури.

Базис німецьких номенклатурних назв рослин, що мають статус сполук, організований за такими моделями: Sub1+ Sub2, Sub1+ Sub2 $_{(Komp)}$, Adj+Sub. Організовані за зазначеними моделями сполуки можуть розширюватись від двох до трьохкомпонентних сполук, за рахунок додаткових залежних складників, представлених іменниками та прикметниками.

Компоненти цих структур можуть мати пропозиційний статус у структурі знань про позначене, обирати знаки з термінальної частини, модусу або мати змішану природу.

Моделювання структури знань про позначене здійснено на підставі моделі ментально-психонетичного комплексу, яка є інтегративною моделлю, що поєднує різні пізнавальні механізми свідомості відчуття, почуття, інтуїцію. Ментально-психонетичний комплекс флори містить ядерний пропозиційний компонент, який має предикатно-аргументні структури, різноманітні терми,

а також рівень якості, кількості. Периферійною частиною є асоціативно-метафорична частина, що відображає зв'язки ментально-психонетичного комплексу флори з різними концептуальними сферами, модусний компонент, який передбачає для назви рослин естетичний тип оціночності.

Мотивацію німецьких номенклатурних назв рослин розглядаємо як наскрізну лінгвопсихоментальну операцію формування ономасіологічної структури на підставі вибору мотиватора (-ів) з мотиваційної бази структури знань про позначене у складній системі зв'язків різних пізнавальних функцій етносвідомості.

Залежно від статусу обраного мотиватором компонента ментально-психонетичних комплексів у масиві німецьких фітонімів ми виокремили пропозиційно-диктумний, асоціативно-метафоричний, змішаний та міфологічний типи мотивації.

Пропозиційно-диктумна мотивація ґрунтується на виділенні мотиваторів, що мають відносно істинну, несуперечливу природу. У пропозиційно мотивованих фітонімах відтворено класифікаційний поділ на порядки, родини, роди й види, а також складники відповідних ситуацій, пов'язаних із способом існування рослин, їх забарвлення та будови.

На відміну від пропозиційно-диктумного типу мотивації, асоціативно-метафоричний тип позначає структуру знань про рослину у свідомості німецькомовної ботанічної спільноти та є метафоричним. Тобто мотиваторами ботанічної номенклатури виступають знаки з різних предметних сфер на позначення інших. Головними донорськими зонами німецької ботанічної номенклатури є: НАТУРФАКТ, ТВАРИНА, ЛЮДИНА, АРТЕФАКТ.

Поширеною донорською зоною для німецької номенклатури фітонімів є назви тварин з огляду на схожість зорових гештальтів. Використання мотиваторів донорської зони АРТЕФАКТІВ на позначення ботанічної номенклатури, з огляду на один із принципів метафоризації – предметоцентризм, ґрунтується здебільшого на зовнішній подібності форми й будови рослин до рукотворних предметів навколишнього світу.

Відповідно до способу взаємодії донорської та реципієнтної зон у процесі позначення виокремлено структурно-метафоричний, дифузно-метафоричний та гештальтний різновиди асоціативно-метафоричного типу мотивації німецьких номенклатурних назв рослин. Структурно-метафоричний різновид характеризується уподібненням концептуальних сфер на підставі одного суміжного поняття.

Дифузно-метафоричний різновид асоціативно-метафоричної мотивації німецьких найменувань рослин орієнтується на декілька ознак. В основі перенесення назви деякого об'єкта на позначувану рослину лежить метафора, що має нечітке підґрунтя.

Гештальтний різновид асоціативно-метафоричної мотивації актуалізує зорові, смакові та тактильні образи (гештальти), що стають підставою для використання знаків інших донорських зон як мотиваторів при позначенні деякого ботанічного виду. У німецькій номенклатурі флори гештальтний різновид асоціативно-метафоричного типу мотивації є найпоширенішим. Цей різновид відображає аналогізацію зорових відчуттів за будовою чи формою, цілісних зорових образів та кольоропозначень.

Змішано мотивовані найменування кваліфікуються за допомогою використання в ономасіологічній структурі німецьких фітонімів різних за статусом компонентів структури ментально-психонетичних комплексів. Змішана мотивація дає змогу, з одного боку, визначити до якого порядку, родини, роду, виду належить рослина, а з іншого боку, урізноманітнити, диференціювати ці різновиди рослин.

У пропозиційно-модусному різновиді змішаної мотивації німецьких номенклатурних назв рослин домінує використання естетичної оцінки зовнішнього виду рослин. Знаки оцінки здебільшого є метафоричними та орієнтуються на народних стереотипах.

Результати дослідження мотиваційних механізмів німецької ботанічної номенклатури полягають у виявленню головних номінативних стратегій вчених, специфіку їхнього сприйняття, поєднання об'єктивних знань про

рослини з різними асоціаціями, які показують вибір мотиваторів метафоричного типу, певних особливостей рослин та їхній вплив на людину.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Арутюнова Н. Д. Типы языковых значений: Оценка. Событие. Факт. Москва: Наука, 1988. 341 с.
2. Бацевич Ф. С., Космеда Т.А. Очерки по функциональной лексикологии. Львов: Свит, 1997. 392 с.
3. Головин Б. Н., Кобрин Р. Ю. Лингвистические основы учения о терминах. М.: Высшая школа, 1987. 105 с.
4. Д'яков А. С. Основи термінотворення: Семантичний та соціолінгвістичний аспекти / А. С. Д'яков, Т. Р. Кияк, З. Б. Куделько. Київ: Вид. дім «КМ Academia», 2000. 218 с.
5. Дмитровская М. А. Знание и мнение: образ мира, образ человека // Логический анализ языка. Знание и мнение. Москва: Наука, 1988. С. 3–39.
6. Жаботинська С. А. Концептуальный анализ: типы фреймов // *Вісник Черкаського ун-ту. Сер. філол. науки.* Черкаси, 1999. Вип. 11. С. 12–25.
7. Інна Гороф'янюк. Із спостережень над ботанічною лексикою гуцуського говору. *Вісник Прикарпатського національного університету. Філологія. Випуск XXXII-XXXIII.* Івано-Франківськ: Видавництво Прикарпатського національного університету, 2012. 220 с.
8. Калько В. В. Когнітивно-ономасіологічний аналіз назв лікарських рослин в українській мові : автореф. дис. ... канд. філолог. наук : 10.02.01. Калько Валентина Володимирівна ; Одеса. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. Одеса, 2003. 16 с.
9. Кацнельсон С. Д. Типология языка и речевое мышление. Ленинград: Наука, 1972. 216 с.
10. Кияк Т. Вузькогалузеві терміни як основа формування та квазіреферування фахових текстів / Тарас Кияк // *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології».* 2008. № 620. С. 3–5.

11. Кияк Т. Р. Семантичні аспекти нормалізації термінологічних одиниць / Т. Р. Кияк, О. І. Каменська // *Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка.* 2008. № 38. С. 77–80.
12. Кочерган М. П. Загальне мовознавство. Київ : Академія, 2006. 464 с.
13. Курушина М. А. Визначення понять «комерційна», «технічна» й «наукова» номенклатура у дослідженнях із термінознавства. URL : http://keui.files.wordpress.com/2013/12/40_kurushina.pdf
14. Лайонз Джон. Введение в теоретическую лингвистику. Пер. с англ. / Под ред. и с предисл. В. А. Звегинцева. Москва: Прогресс, 1978. 543 с.
15. Лотте Д. С. Как работать над терминологией: Основы и методы. Москва: Наука, 1968. 76 с.
16. Моисеев, А. И. О языковой природе термина/ Лингвистические проблемы научно-технической терминологии. Москва: Наука, 1970.
17. Народні флорономени у болгарській мовній картині світу. URL : http://www.inmo.org.ua/assets/files/disser/Malash_diss.pdf
18. Оверченко С. В. Дискусійні проблеми термінознавства. *Міжособистісна комунікація та перекладознавство: сучасні перспективи розвитку:* зб. тез доп. за матеріалами І Всеукр. наук.-практ. конф. Черкаси: ЧНУ ім. Б.Хмельницького, 2023. С. 79–80.
19. Оверченко С. В. Міфологемна мотивація німецьких фітонімів. *Наука в епоху соціокультурних змін: реалії та перспективи:* зб. тез доп. за матеріалами І Міжнар. наук.-практ. конф. Дніпро, 2023. С. 137–138.
20. Оверченко С. В. Особливості побудови німецької ботанічної номенклатури. *Актуальні проблеми природничих і гуманітарних наук у дослідженнях молодих учених «Родзинка – 2023»:* зб. тез доп. За матеріалами XXV Всеукр. практ. конф. Черкаси: ЧНУ ім. Б.Хмельницького, 2023. С. 1402 – 1403.
21. Плющ М. Я. Сучасна українська літературна мова: підручник. Київ: Вища школа, 1994. 414 с.

22. Роль человеческого фактора в языке. Язык и картина мира Отв. ред. Б.А. Серебренников. Москва: Наука, 1988. 151 с.
23. Селиванова Е. А. Когнитивная ономасиология. Киев: Фитосоциоцентр, 2000. 248 с.
24. Селиванова Е. А. Мифологемы русского этносознания в номинативной подсистеме языка. Мир русского слова и русское слово в мире: материалы XI Конгресса МАПРЯЛ. Варна, София (Болгария), 2007. Т. 4 : Язык. Сознание. Личность. Коммуникация в межкультурной среде. С. 328–335.
25. Селіванова О. О. Актуальні напрями сучасної лінгвістики. Київ: Фітосоціоцентр, 1999. 148 с.
26. Селіванова О. О. Когнітивна концепція словотвірної мотивації / *Проблеми загального германського та слов'янського мовознавства. До 70-річчя проф. В. В. Левицького*: зб. наук. праць. Чернівці: Книги XXI, 2008. С. 379–389.
27. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава: Довкілля - К, 2008. 712 с.
28. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля - К, 2006. 716 с.
29. Симоненко Л. О. Лінгвістичні проблеми унормування наукової термінології // *Українська термінологія і сучасність:* зб. наук. праць. Київ : КНЕУ, 2007. Вип. VII. С. 21–25.
30. Стройкова С. А. Пропозиційно-асоціативна мотивація німецьких іхтіонімів // *Україна і світ: діалог мов та культур:* матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 30 березня – 1 квітня 2016 року. Київ, Вид. центр КНЛУ, 2016. С. 401–403.
31. Ткачук М. М. Ботанічна лексика говірок Чорнобильської зони: Реконструкція редуктивного ареалу. Київ: Наукова думка, 2016. 376 с.
32. Топоров В. Н. Пространство и текст // Текст: семантика и структура. Москва: Наука, 1983. С. 227–284.

33. Усик Л. Когнітивно-ономасіологічна реконструкція оцінного компонента у семантиці фітонімів (на матеріалі назв лікарських рослин у німецькій, англійській, російській та українській мовах) : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.17. Київ, 2017. 257 с.
34. Фещенко Н. М. Названия лекарственных растений в украинском языке. Автореф. канд… филол. наук: 10.02.02 / АН УССР Ин-т языковед. им. А. А. Потебни. Киев, 1974. 24 с.
35. Budin B. Wissensorganisation und Terminologie: Die Komplexität und Dynamik wissenschaftlicher Informations- und Kommunikationsprozesse. Gunter Narr Verlag, 1996. 268 S.
36. Dokulil M. Ke koncepci porovnavaci charakteristiky slovenskych jazyku v oblasti «tvofeni slov». Leipzig, 393 S. 138c
37. Felber H. Terminology Manual / H. Felber. Paris : UNESCO ; Infoterm, 2002. 426 p.
38. Lakoff G. The Contemporary Theory of Metaphor / Metaphor and Thought. Cambridge University Press, 1993. P. 202–251.
39. Lakoff G. Women, Fire, and Dangerous Things: What Categories Reveal about the Mind. Chicago London: The Yniversity of Chicago Press, 1990. 256 p.
40. Lakoff Gy Johnson M. Metaphors We Live By. University of Chicago Press, 1980 London 2003.
41. Lewandowski Th. Linguistisches Wörterbuch 3. Heidelberg: Quelle und Meyer, 1976. 799 S.
42. Mo‘atsah ha-mada‘it le-Yiśra’el? (1960) Weizmann Science Press of Israel., Bulletin: Geosciences. URL: https://books.google.com.ua/books?hl=uk&id=X2UPAAAAIAAJ&dq
43. Peltoniemi P. Einige Begriffe im Bereich der Benennung der Tiere terminologisch betrachtet. Vaasa 2009, S. 320–331.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ФАКТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Давыдов Н. Н. Ботанический словарь. Русско-английско-немецко-французско-латинский. М. Физматгиз. 1960. 336 с.
2. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава: Довкілля - К, 2011. 844 с.
3. Biologie Seite: веб-сайт. URL: https://www.biologie-seite.de/index.php
4. Der Bio-Gärtner: веб-сайт. URL: https://www.bio-gaertner.de/Pflanzen_Liste
5. Deutsch-botanisches Namensverzeichnis: веб-сайт. URL: https://www.hauenstein-rafz.ch/de/pflanzenwelt/namensverzeichnis/
6. Dovidka.biz.ua: веб-сайт. URL: https://dovidka.biz.ua/
7. Garten Haus: веб-сайт. URL: https://www.garten-haus.at/
8. Hauenstein: веб-сайт. URL: https://www.hauenstein-rafz.ch/de/pflanzenwelt/namensverzeichnis/
9. Mein schoener Garten: веб-сайт. URL: https://www.mein-schoener-garten.de/
10. Natura DB: веб-сайт. URL: https://www.naturadb.de/
11. Nature Gate: веб-сайт. URL: https://luontoportti.com/de
12. Pflanzen Dialektnamen: веб-сайт. URL: https://www.meinbezirk.at/tag/pflanzen-dialektnamen

11. Pflanzennamen aus der griechischen Mythologie. Dr. Barbara Oberwinkler. URL: https://dr-franz.oberwinkler.de/wp-content/uploads/Sonderausstellung_Mythologische_Pflanzen.pdf

14. Plant Identifier: веб-сайт. URL: https://identify.plantnet.org/de

15. Steinbergpharma: веб-сайт. URL: https://www.steinbergpharma.ch/

16. Wandern.com: веб-сайт. URL: https://www.wandern.com/

17. Weleda: веб-сайт. URL: https://www.weleda.de/

18. Wissen.de: веб-сайт. URL: https://www.wissen.de/rechtschreibung/hf

19. Österreichische Naturparke: веб-сайт. URL: https://www.naturparke.at/startseite